

Raport științific
privind implementarea proiectului în perioada
ianuarie 2014 – decembrie 2014

Începuturile modernizării culturii române și racordarea ei la Occident prin traduceri
PN-II-ID-PCE-2011-3-0722

Conform planului de realizare a proiectului reelaborat pentru perioada ianuarie – decembrie 2014, s-au desfășurat acțiunile prevăzute în cadrul obiectivelor prestabilite.

În administrarea fondurilor, directorul proiectului, prof. univ. dr. Andrei Corbea-Hoișie a optat - din cauza limitării cunoscute a acestora în raport cu planificarea inițială - pentru favorizarea deplasărilor de documentare și susținerea participării la întruniri științifice internaționale la care s-au angajat cercetătorii încă din anul 2013, ceea ce nu s-a putut realiza decât prin sacrificarea parțială a salarizării membrilor echipei, cu consecințe inevitabile asupra motivației acestora în a susține ritmul de alcătuire a volumului colectiv proiectat.

De asemenea, a păstrat legăturile cu cercetătorii care s-au ocupat de comunitatea românească din Ucraina cu prilejul publicării volumului *Zeitungsstadt Czernowitz. Studien zur Geschichte der deutschsprachigen Presse der Bukowina (1848-1940)* și a elaborat un studiu despre viața culturală a comunității românești din Bucovina.

Ceilalți membri ai echipei au participat la conferințe și colocvii din țară și de peste hotare, prezentările făcând parte din temele propuse spre cercetare în proiect, astfel continuând cercetările pe subiectele care le-au fost repartizate inițial.

1. Documentare internațională

a) Stagii de documentare în țară și în străinătate

În anul 2014 s-au efectuat deplasări de documentare în mai multe localități din străinătate, unde s-a urmărit identificarea publicațiilor din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea relevante pentru proiectul în curs și accesul la bibliografia de ultimă oră. Astfel, au fost vizate: Italia: Torino (Biblioteca Nazionale Universitaria), Milano (Biblioteca Ambrosiana), Ravenna (Biblioteca Comunale Classense), Verona (Biblioteca Capitolare și Biblioteca Civica di Verona); Spania: Barcelona (Biblioteca de Catalunya); Germania: Berlin (Staatsbibliothek); Austria: Viena (Biblioteca Națională a Austriei, Biblioteca Centrului de Traductologie).

b) verificarea unor rezultate

De asemenea, pentru confruntarea transcrierii unor texte cu manuscrisele originale, s-a efectuat o deplasare la Biblioteca Academiei Române din București.

2. Redactarea articolelor cercetării

a) Introducerea de date în format digital

Pentru stocarea datelor obținute din activitatea de cercetare bibliografică, s-a continuat completarea bazei de date Microsoft Access, în care s-au introdus principalele informații bibliografice, care sînt folosite de cercetători pe măsura elaborării studiilor.

b) Redactarea studiului introductiv și a concluziilor, redactarea parțială a articolelor din volum

CSI dr. Eugenia Dima a continuat cercetările legate de traducătorii care urmează a fi incluși în volumul din anul 2015 pe care ni l-am propus: Costandin Cocorăscu, Ienăchiță Văcărescu, Mihai Cantacuzino, versiunile cărții populare *Halima*.

c) Stabilirea structurii finale a volumului

Volumul despre începuturile modernizării culturii române și racordarea ei la Occident prin traduceri, care reprezintă finalizarea cercetărilor echipei, va avea următorul cuprins:

1. În **introducere** se precizează cadrul general în care s-a desfășurat viața culturală din secolul al XVIII-lea românesc și european, scopul proiectului, contribuția cercetărilor anterioare, locul și importanța lucrării realizate (Andrei Corbea-Hoișie).
2. Un alt **studiu** despre traduceri în secolul al XVIII-lea European (c. 80 de pagini) se referă punctual la relația text original (text sursă) și traducere, la receptarea ideii originalului, redarea acesteia în limba română cu mijloacele lingvistice specifice secolului al XVIII-lea, caracterizarea nivelului culturii din epoca respectivă, situația stilurilor funcționale, circulația cărților ca mijloc de răspîndire a ideilor iluministe în țările române și în celelalte țări din Europa, rolul lor în procesul de modernizare culturală și ideologică (Magda Jeanrenaud).
3. Urmează **prezentarea cronologică succintă a traducerilor** făcute după norme de redactare unitare care cuprind: autorul tradus, titlul originalului (dacă este cunoscut sau dacă a fost descoperit în cadrul cercetărilor noastre), anul și locul apariției, versiunile în limba română și traducătorii lor, dacă a fost tipărit sau a rămas în manuscris, versiunile în limba română (informații legate de manuscrisele în care se păstrează, copiile, variantele, filiația manuscriselor, contaminări), discuții legate de paternitatea unor traduceri atunci cînd autorul unui text nu este cunoscut sau a cărui identitate este incertă, contribuția cercetătorului la rezolvarea unor probleme de filologie, textul vehicular folosit de traducător (unde este cazul), probleme de traductologie (diferențe textologice ale versiunii românești față de original, influențe stilistice și lingvistice ale originalului), principalele trăsături lingvistice ale traducerii (apartenența textului cercetat la o anumită zonă dialectală), caracterizarea textului românesc, importanța și contribuția traducerii respective pentru evoluția limbii și culturii române.

Astfel, în fază avansată de redactare se află monografiile unor traduceri/traducători care au făcut și obiectul unor studii, comunicări în țară și peste hotare:

- Matei Fărcășanu, Cozma Vlahul, Costandin Cocorăscu, Mihai Cantacuzino, Ienăchiță Văcărescu, Alecu Văcărescu, versiunile cărților populare Halima, Erotocrit, Imberie și Margarona, Ioan Cantacuzino, Iordache Slătineanu, Răducanu Greceanu.
- Un grupaj de *texte științifice, legislative și administrative traduse din limba germană*, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în cadrul Școlii Ardelene.
- Carte de bucate tradusă din italiană, Vlad Boțulescu, episcopul Amfilohie Hotiniul; traduceri din Metastasio, Patrick Gordon, Vincenzo Cornaro. Giulio Cesare Croce della Lira, *Aventurile lui Bertoldo*. A.R. Lesage, *Viața Domnului Heruvim de la Ronda*, traducere a lui Gherasim Putneanu.
- *Meșteșugul doftoriei*, text de medicină.

Față de aprecierile anterioare legate de reducerile efectuate în secolul al XVIII-lea, s-au mai descoperit alte lucrări care trebuie avute în vedere și, deci, a crescut numărul acestora la 245 de titluri, iar paginile de manuscris se ridică la peste 75.000 de pagini. Ne referim în special la faptul că unele texte au avut mai multe variante de traducere sau au cunoscut copii, prelucrări, contaminări care conțin un mare număr de file și care, pentru stabilirea filiației, a diferențelor textologice, au trebuit parcurse. De exemplu *Halima*, tradusă de șapte ori, s-a păstrat în 20 de manuscrise.

Forma finală a volumului va cuprinde toate traducerile în ordine cronologică (în măsura în care se cunoaște data efectuării traducerii românești) din inventarul alcătuit de noi, constituind astfel o lucrare de referință în domeniu. Reușita acestui proiect este însă strâns legată de acordarea fondurilor necesare, complexitatea sa necesitând mobilizarea la maximum a întregii echipe pe toată durata anului 2015.

3. Diseminarea rezultatelor parțiale ale cercetării

Membrii echipei au fost deosebit de activi, astfel încât s-a reușit participarea la mai multe conferințe decât estimarea inițială de 3 conferințe naționale / internaționale. De asemenea au fost publicate sau acceptate spre publicare lucrări care s-au încadrat pe două direcții principale:

a) *Prezentarea traducătorilor și a traducerilor, a epocii și influențelor:*

- studiul *Un cărturar român cvasinecunoscut din secolul al XVIII-lea: Costandin Cocorăscu*, in Gabriela Haja (ed.), *Al. Andriescu - 88*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2014, ISBN 978-606-714-035-4, pp. 177-194 (Eugenia Dima).

- studiul *Interpolarea ca strategie de traducere a Istoriei universale adecă de obște, care cuprinde în sine întâmplările veacurilor vechi*, versiune în limba română de Ioan Piuaru Molnar in Eugenia Dima, Andrei Corbea-Hoișie (ed.), *Impulsul Iluminismului în traduceri românești din secolul al XVIII-lea*, Editura Universității “Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2014, ISBN 978-606-714-059-0, pp. 91-137 (Ana-Maria Minuț - coautor).

- prezentarea *Der siebenbürgische „Bertoldo“ am Ende des 18. Jahrhundert. Die Rolle des kulturellen Anderen für die sprachliche und literarische Entwicklung des aufgeklärten Siebenbürgens* la Colocviul internațional *Das Bild des Anderen in Sprache, Literatur und*

Gesellschaft, 20-22 noiembrie 2014, Sibiu – Universitatea „Lucian Blaga“ (Alexandra Chiriac).

- studiul *Die Begegnung*, in *Chor für Marianne. Eine Festschrift für Marianne Gruber*, hrsg. von Manfred Müller, Barbara Neuwirth, Löcker Verlag, Wien 2014,. ISBN 978-3854097372, pp. 107-108 (Andrei-Corbea Hoişie).

- studiul *Die Bukowina und Czernowitz – hybrider Kulturraum und Faszinosum*, în *Zwischen Exotik und Vertrautem. Zum Tourismus in der Habsburgermonarchie und ihren Nachfolgestaaten*, hrsg. von Peter Stachel, Martina Thomsen, Transcript Verlag, Bielefeld 2014, ISBN 978-3-8376-2097-9, pp. 113-122.

- articolul *Francesco Fiorentino, Carla Solivetti: Letteratura e geografia. Atlanti, modelli, letture; Tim Mehigan, Alan Corkhill: Raumektüren. Der Spatial Turn und die Literatur der Moderne*, in „Arcadia“, vol. 49 (2014), nr. 1, ISSN 0003-7982 ISI, pp. 190-193 (Andrei-Corbea Hoişie).

- participarea la discuții la secțiunea *Kontinuitäten und Brüche* la Simpozionul internațional *Der gläserne Vorhang. 25 Jahre Literatur aus Mittel-, Ost- und Südosteuropa – Blicke von beiden Seiten der (ehemaligen) Grenze*, 19-21 noiembrie 2014, Viena / Austria – Österreichische Gesellschaft für Literatur (Andrei Corbea-Hoisie).

- comunicarea *Zum transylvanischen Kriegstagebuch Hans Carossas* la Colocviul internațional *Frieden und Krieg im mitteleuropäischen Raum. Historisches Gedächtnis und literarische Reflexion*, 20-27 septembrie 2014, Republica Cehă / Praga, Budejovice, Brno – Ministerul Afacerilor Externe al Austriei (Andrei Corbea-Hoisie).

- comunicarea *Diversitatea între imperiu și stat național: Bucovina ca paradigmă* la Simpozionul internațional *Diversitatea uitată a României. Istorie, patrimoniu, memorie*, 23-26 octombrie 2014, Iași – Direcția județeană pentru cultură, culte și patrimoniu Iași (Andrei Corbea-Hoisie).

- prezentarea *Czernowitz - eine symbolische Er-örterung* la Workshop-ul *Laboratorien der Moderne. Orte und Räume des Wissens in Zentraleuropa*, 5-6 decembrie 2014, Konstanz / Germania – Universitatea din Konstanz (Andrei Corbea-Hoisie).

- comunicarea *Germanistik in Rumänien – zwischen Dienst an der deutschen Minderheit und Auslandsauftrag* la Conferința internațională (HumboldtKolleg) *Vielfalt und Interkulturalität der internationalen Germanistik*, 25-28 mai 2014, Shanghai / China – Universitatea Tongji din Shanghai (Andrei Corbea-Hoisie).

- studiul *Das Zeitalter der Aufklärung und der Einfluss des Deutschen auf das Rumaenische* in J. Martos, V. Borrero (ed.) – *FAGE?*, Editura Frnack&Timme Berlin, sub tipar (Ana-Maria Minuț - coautor).

- studiul *Rumänisch als Grenzsprache*, in: Andrei Corbea-Hoisie, Sigurd Paul Scheichl (ed.), *Kulturen und Sprachen an der Peripherie*, Editura Hartung-Gorre, Konstanz, sub tipar (Ana-Maria Minuț - coautor).

b) Probleme de traductologie și lingvistică interculturală și românească:

- studiul *La traduction des concepts*, in *Rumänische Übersetzungsgeschichte – Prozesse. Produkte. Akteure*, Frank&Timme Verlag, Berlin, 2014, ISBN 978-3-7329-0087-9, pp. 153-179 (Magda Jeanrenaud).
- comunicarea *La traduction de l'intraduisible* la Colocviul international *Sprachvergleich und Übersetzung*, 19-21 iunie 2014, Germania/Munster – Westfälische Wilhelms-Universität Münster (Magda Jeanrenaud).
- comunicarea *Romanian translators' difficulties during the period of modernisation of the Romanian language* la Conferința internațională *12th International Conference on Language Awareness 2014: Achievements and Challenges*, 1 – 4 iulie 2014, Norvegia/Hamar – Association for Language Awareness (Gabriela Eugenia Dima în colaborare cu Eugenia Dima).
- comunicarea *The Romanian historical terminology in the translation of Charles Rollin's History in the 18th century* la Conferința Internațională *7th International Conference on Historical Lexicography and Lexicology (ICHLL)*, 9 - 11 iulie 2014, Spania/Las Palmas – Universitatea din Las Palmas de Gran Canaria (Eugenia Dima).
- comunicarea *Can we speak of a Romanian tradition in Translation Studies?* la Simpozionul *Going East: Discovering New and Alternative Traditions in Translation (Studies)*, 12 – 13 decembrie 2014, Viena – Universitatea din Viena (Magda Jeanrenaud).
- comunicarea *Der Einfluss der Übersetzungen aus dem Deutschen auf die rumänische Sprache (Ende des 18. und Anfang des 19. Jahrhunderts)* la Conferința *4. MGV-Kongress „Zentren und Peripherien – Deutsch und seine interkulturellen Beziehungen in Mitteleuropa“*, 10-12 aprilie 2014, Germania/Erfurt – Universitatea din Erfurt (Ana Maria Minut, coauthor).
- comunicarea *La langue roumaine pendant le deuxième moitié du XVIIIe siècle. L'influence française et la 'réromanisation'* la Simpozionul *Partnerschaft Universität Konstanz – "Al.I.Cuza" Universität Jassy 20-Jahrfeier in Konstanz*, 16.10.2014, Germania/Konstanz – Universitatea Konstanz (Magda Jeanrenaud).
- comunicarea *The Italian influence at the beginnings of the geographical terminology in Romanian* la Conferința Internațională *7th International Conference on Historical Lexicography and Lexicology (ICHLL)*, 9 - 11 iulie 2014, Spania/Las Palmas – Universitatea din Las Palmas de Gran Canaria (Gabriela Eugenia Dima).
- comunicarea *Formule allocutive nelle lingue romanze (romeno, italiano, francese). Studio pragmatolinguistico* la Conferința Internațională *La lingua e la letteratura italiana in prospettiva sincronica e diacronica*, 19-20 septembrie 2014, Craiova – Unversitatea din Craiova (Mirela Cezarina Aioane).
- studiul *Zum Einfluss des Habsburger Bildungsideals auf rumänische Schulbücher und Sprache in Siebenbürgen und der Bukowina* in Markus Winkler (ed.), *Literatur, Kultur und Zivilgesellschaft*, Friedrich Pustet, Regensburg, sub tipar (Ana-Maria Minuț - coautor).
- studiul *Erreignisse in der Habsburgermonarchie und Wendepunkte der Rumaenischen Sprache im 18 und 19 Jahrhundert* în Kovács si Petra Szatmári, (ed.), *Wendepunkte in der*

Kultur und Geschichte Ostmitteleuropas, Budapesta, sub tipar (Ana-Maria Minuț - coautor).

- studiul *Cibo e cultura. I francesismi nel linguaggio gastronomico italiano* in Claudia Tarnuceanu (ed.) *Antiquitas vivens*, Editura Universitatii "Alexandru Ioan Cuza", Iasi, 2014 p. 9-20. ISBN 978-606-714-073-6 (Mirela Aioane).

c) Cercetări privitoare la specificul culturii române și europene înainte și după perioada avută în vedere, pentru corecta încadrare a traducerilor din proiect în ansamblul culturii române și europene:

- studiul *Ein Presseskandal aus dem Jahre 1919 und die Czernowitzer „Zivilisationsliteraten“*, in *Zeitungsstadt Czernowitz. Studien zur Geschichte der deutschsprachigen Presse der Bukowina (1848-1940)*, hrsg. von Andrei Corbea-Hoisie, Ion Lihaciu, Markus Winkler, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen, 2014, ISBN: 978-3942994-07-1, pp. 131-156 (Andrei-Corbea Hoisie).

- articolul *Understanding and misunderstanding in the historical and literary space of the 27s. Mihail Sebastian's position* in *International Journal of Communication Research*, vol. 4, Issue 3, 2014, ISSN: 2246-9265, pp. 201-208, BDI (Simona Stancu).

- studiul *Warten auf den Zuspruch der Sprache. Bemerkungen zu den Desiderata, Celan zu übersetzen* in *Lexikon Literatur im Kontext. Kunst und Medien, Religion und Politik. Festschrift für Walter Schmitz zum 60. Geburtstag*, Editura Thelem Verlag, Dresden, sub tipar (Andrei-Corbea Hoisie).

- articolul *Ilja Skidelsky, Peter Steiner, Dorel Alexandru Coc: Leonidas Popp 1831-1908. Generaladjutant und Vorstand der Militärkanzlei Kaiser Franz Josef I*, in *Spiegelungen. Zeitschrift für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas*, H.1, 9. (63.) Jhrg., 2014, pp. 128-130, ISSN 1862-4995.

- articolul *Paul Celan Student an der Sorbonne*, in „*Études germaniques*“, Vol. 69, Nr. 4 (2014), ISSN 0014-2115, pp. 593-611. ISI, (Andrei-Corbea Hoisie).

- studiul *Note despre proza lui Paul Celan, în Echilibrul între antiteze. Studii oferite profesorului Paul Cornea cu ocazia celei de a 90-a aniversări*, coord. de Monica Spiridon, Mircea Anghelescu, Laura Mesina, Carmen Mușat, Editura Universității din București, București 2014, ISBN 978-606-16-0502-6, pp. 143-160.

- studiul *Nochmals zum literarischen Diskurs über den Holocaust. Aharon Appelfeld versus Soma Morgenstern*, in *Soma Morgenstern. Von Galizien ins amerikanische Exil*, hrsg. von Jacques Lajarrige, Frank & Timme Verlag, Berlin 2014, ISBN:978-3-7329-0120-3, pp. 377-390 (Andrei-Corbea Hoisie).

- articolul *Heinrich Detering: Das offene Geheimnis. Zur literarischen Produktivität eines Tabus von Winckelmann bis Thomas Mann*, in „*Arcadia*“, vol. 49 (2014), nr. 2, ISSN 0003-7982, pp. 417-420, ISI (Andrei-Corbea Hoisie).

- comunicarea *Onkel Ferdinands „Reich der Mitte“ und das Ideal der „reinen Fiktion“* la Conferința internațională *Gregor von Rezzori, Tanz mit dem Jahrhundert*, 13-14 iunie 2014, Paris / Franța – Institutul Goethe din Paris (Andrei Corbea-Hoisie).

d) Volume

Volumul prezentat publicului de limbă germană de către Magda Jeanrenaud, *Universalien des Übersetzens* (Frank&Timme Verlag, Berlin, 2014, 330 p., ISBN 978-3-86596-444-1), abordează probleme fundamentale ale traducerii din perspectivă teoretică și practică. Lucrarea pune în evidență și istoricul traducerilor din limba franceză pe teritoriul românesc și dificultățile întâmpinate de traducători în diferite momente istorice.

Magda Jeanrenaud a colaborat și cu Larisa Schippel și Julia Richter la editarea unui interesant volum privitor la istoria traducerilor în România: *Rumänische Übersetzungsgeschichte - Prozesse. Produkte. Akteure*, (Frank&Timme Verlag, Berlin, 2014, 364 p., ISBN 978-3-7329-0087-9).

Cercetări recente privitoare la istoria presei de limbă germană din Bucovina, incluzând și traducerile mai vechi și mai noi în cultura română au fost editate de Andrei Corbea Hoişie, Ion Lihaciu și Markus Winkler în *Zeitungsstadt Czernowitz. Studien zur Geschichte der deutschsprachigen Presse der Bukowina (1848-1940)*, (Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen 2014, 264 p., ISBN: 978-3942994-07-1).

Un alt volum editat de Andrei Corbea-Hoişie și Jacques Lajarrige – *Irreführung der Dämonen. Acht Essays zu Gregor von Rezzori*, Parthenon Verlag, Kaiserslautern und Mehlingen, 2014, 152 p., ISBN: 978-3942994-08-8 – conține studii care ating și chestiunea multiculturalismului bucovinean și a fundamentului său ideologic (printr-o concepție iluministă asupra conviețuirii unor culturi diferite) și pragmatic (comunicarea, inclusiv prin traducerea reciprocă, dintre acestea).

Director proiect,
Prof.dr. Andrei CORBEA-HOIŞIE